

תחרות משתפת

מחקר משווה תפיסות של מושג התחרות המשתפת בתרבויות שונות בקרב סטודנטים להוראה

החוקרת: נעמי פרצ'יק; ייעוץ: ד"ר שרית סגל

ינואר 2014

פעילויות שיתופיות ותחרותיות הן שני היבטים משמעותיים של התנהגות חברתית, וככאלה, עליהן להוות שיקול חשוב לאנשי חינוך, לתיאורטיקנים חברתיים ולעוסקים במדיניות חברתיות וחינוכית. אנחנו פועלים בתנאים חברתיים של שיתוף פעולה כמו גם באלה של תחרות (Ross, 2008). בעוד שבמציאות קיימות התנהגויות אלה של תחרות ושיתוף פעולה, ולמעשה הן ונדרשות באינטראקציות חברתיות, הרי שבספרות נהוג היה להציגן כהתנהגויות דיכוטומיות (למשל, Kohn, 1986, Deutsh, 1949). יותר מכך: תחרות ושיתוף פעולה הועמדו לאורך רצף מוסרי, ושיתוף פעולה שנחשב מוסרי ונעלה בהשוואה לתחרות שזכתה לקונוטציה בלתי מוסרית, להיותה כוח הרסני ביחסים הבינאישיים ובחברה (Kohn, 1986). חשיבה זו היוותה את הבסיס לפרדיגמת "היפה וחייה" (Fülöp 2008). מראשית התשעים של המאה הקודמת, חל שינוי בפרדיגמה זו לכיוון מושג פחות דיכוטומי של תחרות ושיתוף פעולה. יותר ויותר תוצאות מחקר שנצטברו מוכיחות שהם יכולים להתקיים בהרמוניה (למשל, Charlesworth, 1996; Van de Vliert, 1999; Tauer & Harackiewicz, 2004; Fülöp, 2004).

במקביל לשינוי התפיסתי של הקשר בין שיתוף פעולה ותחרות, המחקר התחיל להפנות את תשומת הלב לאופי הרב הממדי של תחרות. מחקריהם של Fülöp (2004; 2001; 1992) ושל Schneider ואח' (2006) זיהו תהליכים איכותיים שונים בתחרות. בהתבסס על ההשפעות המזיקות או המועילות נקראים תהליכים אלה בונים או הרסניים (Fülöp, 1992; Tjosvold et al, 2003).

מחקרים משווים בין-תרבותיים מראים כי היכולת לשלב בין תחרות לשיתוף פעולה משתנה בהתאם לתרבות. בספרות הפסיכולוגיה חוצת-תרבויות, התחרות מצטיירת כתכונה של חברות מערביות אינדיבידואליסטיות. מצד שני, שיתוף פעולה נחשב כטיפוסי לחברות קולקטיביות לא מערביות. תחרות ושיתוף פעולה נראים לעיתים קרובות כמושגים השוללים זה את זה כאשר שיתוף הפעולה נחשב כרצוי ביותר.

מחקר זה בדק את תפיסת מושג התחרות בקרב סטודנטים להוראה בישראל, והשווה מהשוואת הנתונים של תפיסת מושג התחרות בקרב סטודנטים להוראה בהונגריה, יפן, טורקיה ואנגליה, (Fülöp, M., Aktan, E., Davies, I., Navarro, A. 2012) עלו הבדלים בתחומים בהם מיקדו הנבדקים את גרעין המושג, מהו המשקל שהם נותנים לניצחון והפסד, כמה התחרות

היא גורם מוטיבציוני בלמידה ומהי רמת האלימות שנקשרת אליו. השוואת נתונים אלה לנבדקים מישראל מהווה גורם מסייע בהבנת מושג התחרות כגורם מדרבן או מפריע ללמידה והממצאים יכולים לסייע בהבנייה של תיאוריה הקשורה למוטיבציה בלמידה.

נמצא במחקר שמושג התחרות מתקשר אסוציאטיבית אצל הנבדקים מישראל בראש וראשונה לניצחון, בדומה לנבדקים העל רקע ערך העבודה הקשה שנמצא נמוך ביותר (WVS) אצל הישראלים, בהשוואה למדינות הנבדקות האחרות. מאחר שהעבודה הקשה איננה ערך בעל חשיבות גבוהה, חשוב מאוד לנצח בכל תחרות, כדי לאשש את ערך העצמי. ממצא זה מעניין עוד יותר, על רקע ערך הנחישות וההתמדה, שנמצא נמוך ביותר אצל הישראלים. ניתן לשער שהנבדקים הישראלים, שאינם מחונכים לנחישות, התמדה ועבודה קשה, שואפים מאוד לנצח בכל תחרות, ומתחברים להישג, ולא למאמץ שכרוך בהישג זה. השאיפה להצלחה נמצאת במקום גבוה יותר מכל המדינות האחרות, ונתפסת כחיובית. לממצא זה חשיבות עליונה באשר לחינוך הדור הבא.

תחרות איננה נתפסת כקשורה לעבודה כלל, וביטוייה בתחום הכלכלי נמוך ביותר, בהשוואה לנבדקים ממדינות אחרות. על רקע ערך העצמאות, שנמצא גבוה ביותר בקרב הנבדקים מישראל, בהשוואה למדינות האחרות, ממצא זה יכול גם הוא להיות בעל חשיבות בחינוך. הנבדקים מכלל המדינות הם סטודנטים במוסדות להכשרת מורים. יש לציין שלמרות הסביבה בה נערך המחקר, הסטודנטים מישראל מייחסים מקום נמוך ביותר לתחרות בתחום החינוך.